

Література

1. Петруня Ю.Є. Маркетинг на ринку освітніх послуг // Маркетинг в Україні. – 2004. – № 1. – С. 124-129.

2. Белаш О.Ю. О маркетинговой деятельности в государственном вузе // Маркетинг в России и за рубежом. – 2006. – № 1. – С. 132-136.

3. Лазарев В.А. Конкурентоспособность вуза как объект управления : монография / В.А. Лазарев, С.А. Мохначев. – Макеевка : Изд-во "Пригородные вести", 2003. – 326 с.

Бобало О.Ю. Маркетинг в функционировании высших учебных заведений

Изложены основные задания маркетинга в функционировании высших учебных заведений. Аргументированно доказано, что маркетинг должен стать влиятельным фактором, который даст возможность поднять качественный уровень учебного и научного аспектов деятельности ВУЗов. Установлено, что маркетинг может стать влиятельным и вспомогательным фактором в работе высших учебных заведений, который помогает поднять его на качественный уровень.

Bobalo O.Yu. Marketing is in functioning of higher educational establishments

Basic tasks marketing are expounded in functioning of higher educational establishments. It is argued well-proven that marketing must become an influential factor which will enable to heave up the high-quality level of educational and scientific aspects of activity of higher educational establishments. It is set that marketing can become an influential and auxiliary factor in the robot of higher educational establishments, which helps to heave up him on a high-quality level.

УДК 330.821

Аспір. О.А. Кривицька – Львівський НУ ім. Івана Франка

ВПЛИВ ЕКОНОМІЧНОГО ЛІБЕРАЛІЗМУ НА СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНДУСТРІАЛЬНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ

Системно розглянуто взаємозв'язки між ліберальними економічними теоріями, зокрема класичною економічною школою, та становленням індустріального типу виробництва в умовах вільного ринку на прикладі Великої Британії. За методологічну основу використано системологічну теорію еволюційних змін Т. Парсона, у межах якої розглянуто економічні, духовні, ментальні та інституційні чинники.

Вступ. Досліджуючи ліберально-економічну філософію А. Сміта, П. Розанвалон [1] проводить думку, що ідея економічної свободи у шотландського мислителя не взаємозумовлюється з ідеєю інноваційного техногенезу капіталістичного способу виробництва. З цим можна погодитися, оскільки А. Сміт дійсно ставив перед собою дещо інші завдання: з'ясувати природу механізму, що перетворює індивіди-атоми у соціум та спрогнозувати перспективи розвитку такого суспільства. Подібним чином, в умовах ринкової трансформації економіки ідея вільного ринку, за задумами реформаторів, могла би імплантуватися автоматично. Водночас труднощі трансформаційного періоду доводять все-таки необхідність врахування реально-виробничих, зокрема технологічних аспектів процесу виробництва, що вказує на актуальність проблематики нашого дослідження.

У вітчизняній літературі технологічно-інноваційний розвиток переважно висвітлюється в контексті сучасності й проблеми переходу України до

інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку. Водночас саме становлення та генезис індустріальної цивілізації, індустріального способу виробництва розглянуто лише в кількох працях [2, 3] і поза увагою залишено зв'язок цих процесів з ліберальними економічними теоріями, що потребує додаткових досліджень у цьому напрямку.

Постановка завдання. Метою дослідження, з огляду на сказане, є розкриття взаємозв'язків теорій економічного лібералізму з розвитком виробничих економічних систем, зокрема з їх технологічним поступом й становленням індустріального способу виробництва.

Виклад основного матеріалу. Європейська історія кінця XVIII – початку XX ст. визначалася промисловим капіталізмом, що спирався на використання "неживої сили", за висловом В. Мак-Ніла [4, с. 983], та політичною революцією, яка мала підмурів'ям нове визначення прав та обов'язків людини. Ці дві головні сили глибоко коренилися в минулому самої Європи. Права людини полягають в тому, щоб стверджувати принцип свободи кожного без шкоди для інших; при цьому право людини, свобода ґрунтується не на стосунках людини з людиною, а радше на відокремленні людини від людини. Це – право такого відокремлення, право індивіда, обмеженого самим собою. Суспільство твориться соціально-економічною системою індивідуальних потреб, котрі задовольняються через мережу ринкового обміну. Політика у такій моделі суспільства – це лише місце порядкування економічними інтересами, спільними для всіх громадян. Ринок – це "чудове узгодження інтересу і справедливості", стверджував А. Сміт. Представницька форма правління зводить політичні рішення до економічних інтересів, спільних для різних членів суспільства, тобто, політика зводиться до економічного обміну. У книзі V "Добробуту націй" А. Сміт пише: "Кожна людина є власником уряду, і вона розглядає його як необхідну частину справ, якими вона займається. Вона дивиться на витрати і порівнює їх з вигодами; а понад усе людина не дотримується звички, за якою слід сліпо йти за тими, кого в інших урядах звуть лідерами" [5, с. 206]. Принцип "невидимої руки" поширюється на загальне виборче право, адже загальні вибори автоматично ведуть до консенсусних і одностайних рішень, тому що їхня мета полягає в тому, щоб визначити ціну податку, фактично – ставку податку, і щоб ця ціна, як і всі інші, обов'язково знайшла свою точку рівноваги через "механізм політичного ринку" – стверджує П. Розанвалон [1, с. 153]. Голосувати – це, по суті, висловити попит на ринку податків.

Таке тісне переплетення політики та економіки в теорії лібералізму не випадкове. Політичний лібералізм містить дві доктрини: утвердження прав людини, з одного боку, та утвердження ринкового суспільства – з іншого. Тому немає нічого дивного, що у політичній сфері діють універсальні закони, що ґрунтуються на ідеї реалізації приватного інтересу через механізм обміну. Таким чином, економічний лібералізм являє собою політичну реалізацію ідеї суспільства як ринку. Ринок не просто структурує суспільство, він є способом і метою його розвитку, тобто, ринкове суспільство – це динамічна система, а якщо динамічна, то, безумовно, еволюційна та прогресивна. А. Сміт

стверджував, що націю утворює багатство. Теоретики європейського лібералізму розуміли націю як простір вільної торгівлі, обмежений розмахом поділу праці, яким рухає соціально-економічна система потреб. Таким чином, буржуазний менталітет, спонукуваний ліберальною ідеологією, до краю загострює дуальну опозицію "потреби-можливості". Першим етапом подолання цього обмеження стали великі географічні відкриття, внаслідок чого європейці опанували географічний простір планети та структуризували його відповідно до своїх економічних інтересів, нівелювавши історичну долю тубільних народів, зробивши їх, за назвою праці Е. Вульфа, "народами без історії" [6]. Ідея вільного ринку актуалізувалася після розпаду колоніальної системи, насамперед, після американської революції. "Головна причина розширення економічної діяльності в Європі, в розумінні ринкового капіталізму, – наголошує П. Розанвалон – полягає в розриві між однорідністю культурного простору та різноманітністю політичного простору" [1, с. 121]. Суть розриву у культурному просторі полягала в утилізації буржуазної протестантської етики від догматизму католицької теології, а різноманітність політичного простору долалася засадничо-єкуменічною ідеєю лібералізму, що являє його сакральну основу – ідеєю людської емансипації, незалежно від місця індивіда у структурі простору ідентичності.

Друга суперечність визріла власне в межах економічних відносин розподілу. На цій суперечності зосередили свою увагу рикардіанці, представники "економічного романтизму", зрештою, вона стала предметною для марксистів. Ще А. Сміт бачив перспективу конфлікту між нагромадженням і народонаселенням, рикардіанці вже її констатували між прибутком і рентою, а соціалісти – між капіталом і працею. І лише Ж.Б. Сей висував сумнівну, на перший погляд, тезу, що надвиробництво долається виробництвом. Пропоновані способи подолання власне цієї суперечності не лише ідеологічно класифікували політичну економію, а й зумовили хід історії до нашого часу. "Система природного порядку" знайшла вихід через застосування техногенних інновацій, через переорієнтацію частини ресурсів на виробництво засобів виробництва, капіталізацію промисловості і появу феномена індустріальної цивілізації.

Як слушно зауважує В. Мак-Ніл, у XIX ст. промисловий капіталізм пройшов дві стадії рубіж між якими проліг у 70-ті роки. "Кожна мала певну технологію, характерні організаційні форми та ідеали. Перша стадія найяскравіше виявилась у Великій Британії, а друга була географічно більш розмитою, оскільки і США, і Німеччина, а надто Німеччина, були першопрохідцями й зразками для наслідування" [4, с. 984].

Технічні аспекти першого, британського етапу промислової революції у переддень становлення індустріальної цивілізації В. Мак-Ніл підсумовує у двох словах – залізо і вугілля. Англійці традиційно використовували вугілля як для промисловості, так і для домашнього господарства. Ще 1712 р. Т. Ньюкомен використав вугілля як паливо для двигуна. Новаторство використання вугілля і заліза полягало в масштабах, в яких почали вживати ці матеріали: сталеві шпильки і десятки парових ткацьких верстатів, сконцентрованих на бавовняних фабриках ранньої вікторіанської Англії, а в підсумку

виготовлялися дешевші та якісніші вироби, ніж ті, що їх отримували, використовуючи ручну працю. Майже такі ж радикальні зміни відбулися і в інших традиційних галузях – металургії, поліграфії, зросла кількість нових професій, наприклад заводських або залізничних інженерів. Аналізуючи британський індустріалізм, деякі вчені (М. Вебер, В. Зомбарт та ін.) беруть до уваги такі метафізичні поняття як пуританська етика, нонконформістська свідомість і дух капіталізму, які були необхідними складниками для початку промислової революції. Але реальною причиною індустріалізації В. Мак-Ніл все-таки вважає той факт, що Велика Британія була "щасливою власницею" покладів вугілля і залізняка, трудових ресурсів, що могли легко сприйняти новий порядок праці, а також спиралася на винахідників і підприємців, які прагнули розвивати нові ідеї та були здатними добувати гроші, аби вкладати їх у нові машини та види виробництва.

"Всеосяжна свобода відносин у структурі британського суспільства, – наголошує В. Мак-Ніл, – можливо, стимулювала виникнення новацій і дала змогу Великій Британії посісти чільне місце поміж інших націй під час першої стадії сучасного індустріалізму" [4, с. 986]. Генезис ідеї свободи в англійському суспільстві простежується після ліквідації парламентом абсолютизму Стюартів у XVII ст. Реальне впровадження в економічне життя ліберальних ідей спричинили, передусім, наполеонівські війни, оскільки, в умовах реалізації надзавдань із обмеженими наявними ресурсами, почали цінувати економічні новації. Англія у цих обставинах, користуючись термінологією А. Тойнбі [7], по-лібералістськи зреагувала на антропогенний виклик бонапартистського середовища. Якби не ці обставини, наголошує В. Мак-Ніл, то: "... в більш регламентованому суспільстві енергійніший офіційний контроль приватної ініціативи та спекуляцій на військових потребах перешкодив би такій швидкій трансформації британської промисловості, яка мала місце наприкінці XVIII – на початку XIX ст." [4, с. 986].

Однак, аналізуючи інституційні новації раннього промислового капіталізму, варто врахувати, що старі порядки британського суспільства, хоч вони і змінилися під впливом технічних новацій першої половини XIX ст., залишались консервативними за своєю суттю. Припущення про взаємозв'язок між зростанням промисловості й заводами і взаєминами, специфічними для країн Заходу загалом, В. Мак-Ніл вважає загальною помилкою як догматиків-марксистів, так і лібералів XIX ст. та консерваторів XX ст. [4, с. 987]. Переконання, що установи британського типу спричинили індустріальну революцію, підживлювали філософи та економісти-послідовники А. Сміта, які створили ретельно розроблену і виразну теорію, що показує, як раціональні дії вільно мислячих особистостей у процесі купівлі-продажу приводять до максимального задоволення людських потреб. І оскільки британські установи давали найширший простір саме для такого особистого прагнення задовольнити приватний інтерес, можна резюмувати, що надзвичайний промисловий прогрес у Британії прямо зобов'язаний раціональності британських законів у поєднанні з ринковою свободою особистості. Ця британська філософія вільного ринку стала основоположною ідеєю ліберальної ідеології в середині XIX ст.,

хоча історичні факти вже тоді не відповідали такій теорії. Технологія швидко випередила ліберальні державні структури, що її породили, та зреалізувалася в абсолютно інших типах суспільства, наприклад: індустріалізація Японії, промисловий розвиток Німеччини під ідеологічним прапором історичної школи, промисловий розвиток царської Росії, де ліберальні традиції були політично слабкими тощо.

Феномен британського індустріалізму і зумовлююча його ідеологія економічного лібералізму, яка його зумовила, на думку С. Удовика [9], мають такі історичні передумови: знатна високоосвічена, але бідна аристократія із притаманним для неї духом суперництва; організований внутрішній ринок із мощними дорогами і мереживом комунікацій; біржова торгівля; фінансова революція; раціоналізація господарства і зникнення селянства; орієнтація на попит та промислова революція; спеціалізація, розподіл праці та вільний обмін.

Відчуття неповноцінності, яке виникло серед англійської аристократії через її відносну бідність порівняно з елітою континентальної Європи, трансформувалось у дух суперництва, і вже наприкінці XV ст. в Англії з'явилася специфічна верства торговців – шукачів пригод, морських корсарів Дрейка, Рейлі та ін. До наполеонівських війн французька економіка випереджувала англійську; ВВП Франції більш як удвічі перевищував ВВП Англії: Франція – 160 млн. фунтів стерлінгів, Англія – 68 млн. [8, с. 394]. Однак, економічна політика Франції, незважаючи на титанічні зусилля Ж.Б. Кольбера, залишалася в межах політичної арифметики, використовуючи економіку як засіб державної політики. У XVIII ст. Англія стала національним ринком із щільною структурою і будь-які затримки на зовнішньому ринку, зміна одного привілейованого товару на інший вже не могла істотно вплинути на функціонування англійського внутрішнього ринку, який у той час не мав аналогів у Європі. У першій чверті XVIII ст. були здійснені капіталовкладення, що збільшили до 1160 миль судоплавну річкову мережу, зробивши більшу частину країни доступною для водних перевезень [8, с. 377]. Уся територія Англії була організована під склади, ринки, і тому товари, які з'являлися в Лондоні, майже одночасно продавалися в усіх містах графств. Важливою запорукою розвитку англійського капіталізму стала біржова торгівля, де купівля-продаж за зразками забезпечували практично безперервний обмін. Товарний ринок неможливий без фінансового. І хоча вже у XVIII ст. паперовий фінансовий потік у Західній Європі у 15 разів перевищував обіг готівки, заслуга англійців полягала в тому, що вони винайшли механізм державного боргу. Позика держави мала довготерміновий характер під гарантовану парламентом щорічну оплату, і з цією метою у 1694 р. було створено Англійський банк. У 1774 р. Пітт Молодший писав, що "ніколи англійська нація, така слабка сама по собі не змогла б диктувати свої закони майже по всій Європі, не домігшись цього своєю комерцією, своєю промисловістю та своїм кредитом, який існує тільки в його паперах" [8, с. 337]. Ф. Бродель пише, що "величезне багатство Франції не взяло гору над штучним багатством Англії... Англія впродовж багатьох років жила під більшою напругою, ніж Франція. Але саме ця напруга плекала геній Альбіону" [8, с. 343]. Важливим чинником англо-

французької конкурентної боротьби Ф. Бродель вважає аналіз структури податків. "Прямий податок, що становив у Франції головну частину фіскального тягаря, завше сприймався погано в політичному й адміністративному планах і важко піддавався збільшенню. В Англії ж саме непряме оподаткування вельми численних продуктів споживання (зокрема й масове споживання) утворювало найбільшу частку податку (70 % 1750-1780 рр.). Однак ж такий непрямий податок менш помітний, його легше приховати в самих цінах... Нарешті, навіть якщо пристати на запропонований вище розрив між указаними обсягами ВВП (160 та 68 млн фунтів стерлінгів), співвідношення чисельності населення становило 1 до 3 на користь Франції, й Англія цілком очевидно випереджала в гонитві за доходом на душу населення: 5 фунтів стерлінгів у Франції, 7,31 фунта в Англії. Різниця помітна, хоч і не така велика..." [8, с. 343].

До кінця XVIII ст. в Англії майже зник клас селян. Але це не означало занепаду сільського господарства. Внаслідок скуповування дрібних наділів відбувалося укрупнення господарств, що підвищувало ефективність землекористування шляхом механізації та раціоналізації, що потребувало вкладення капіталів. До 1871 р. частка зайнятих у галузі сільського господарства скоротилась до 14 %, а врожайність пшениці зросла до 137 пудів з десятини, в той час як у Франції – 78 пудів, а Російській імперії – лише 42 пуди [9, с. 64]. Реорганізація аграрного сектора Британії структурно вплинула на індустріалізацію, забезпечивши промисловий сектор пропозицією робочої сили: спочатку у галузі суконного виробництва, а з часом – у сфері металообробки, будівництва залізниць та машинобудування загалом. Технологічний вибух супроводжувався прискоренням поділом праці та спеціалізацією, що забезпечило інфраструктуру масового виробництва зрілого капіталізму.

Індустріальний успіх Англії та стосунок до цих процесів теорії лібералізму ми спробуємо пояснити, використавши системологічну теорію еволюційних змін Т. Парсонса [10]. За Т. Парсонсом, соціальні системи – це системи, які формуються становищами та процесами соціальної взаємодії між діючими суб'єктами. Структуру соціальних систем можна аналізувати, застосовуючи чотири типи незалежних змінних: цінності, норми, колективи і ролі [10, с. 18]. На соціальному рівні інституціоналізовані ціннісні зразки виступають у вигляді "колективних уявлень" (за Е. Дюркгеймом), які визначають бажаний тип соціальної системи. Цінність, як структурний компонент соціальної системи, це підсистема – відтворення зразка або фідуціарна підсистема. Аспект процесу розвитку передбачає генералізацію цінностей. Основна функція цінностей – відтворення зразка. Норми – структурний компонент соціальної системи, передбачає, як підсистема, соціетальне співтовариство; як аспект процесу розвитку – включення; як основна функція – інтеграцію. Колектив – структурний компонент соціальної системи, передбачає: як підсистема політику; як аспект процесу розвитку – диференціацію; як основна функція – адаптацію [10, с. 24]. Підсистема збереження і відтворення зразка переважно стосується взаємодії суспільства з культурною системою і через неї – з вищою реальністю; всеосяжна або політична підсистема – відносин з особистіс-

ними системами індивідів; адаптивна, або економічна підсистема – відносин з поведінковим організмом і, через нього, – з матеріальним світом. Інтегративну підсистему суспільства Т. Парсонс називає соціетальним співтовариством. Загальною функцією соціетального співтовариства є возз'єднання системи норм з колективною організацією, що має єдність та внутрішню логіку. Нормативний аспект системи Т. Парсонс, за М. Вебером, називає легітимним порядком. Нормативний порядок на соціетальному рівні оберігає відносини від виродження у війну всіх проти всіх.

Підвищення адаптивної здатності являє собою процес, внаслідок якого соціальні одиниці одержують можливість більшого вибору ресурсів, звільняючись у своєму функціонуванні від тих обмежень, які були властиві їхнім попередникам. Система, яка поглиблює внутрішню диференціацію та підвищує свої адаптивні здатності, цим самим ускладнюється і обов'язково зіштовхується з проблемами інтеграції. У практиці вирішення цієї проблеми – введення нових одиниць, структур і механізмів у нормативні межі соціетального співтовариства. Соціетальне співтовариство, таким чином, являє собою основну зону інтеграції нормативної та колективної структур, в якій зосереджуються ключові рольові обов'язки та лояльності індивідів.

Висновки. Історичний матеріал англійської дійсності в епоху розвитку індустріалізму та лібералізму, внаслідок застосування системологічного методу, виглядатиме так. Етичною нормою британського, передусім, англійського соціетального співтовариства, що забезпечувала інтеграцію через суспільно-економічний розвиток, була трудова аскеза, як наслідок пуританського релігійного антропоцентричного світогляду, оскільки заохочувалася помірність у споживанні надлишку продукту праці понад природну потребу, а надто – пристрасть до предметів розкоші. Ментальні механізми, що зумовлювали трансформацію нагромадженого доходу у капітал, розглядав М. Вебер у творі "Пуританська етика і дух капіталізму" [11]. Цінністю, що забезпечувала відтворення зразка через трудову діяльність, була пуританська етика, яка стверджувала, що через цілеспрямоване трудове перевтілення середовища людина уподібнюється до Бога. Диференціація, як аспект процесу розвитку та функція всеосяжності у динамічній структурі соціуму реалізувалася через політичну систему, що ґрунтувалася на правових відносинах. Вимогою було, щоб судді та адвокати були незалежними професійними юристами, здатними фахово обстоювати "громадянські" права, передусім, право власності, умови договорів та позовів. Континентальна правова система, на відміну від англійської, опиралась на римське право з наголосом на "унітарну" владу держави. В Англії ж кожен атомізований член суспільства мав гарантії правового захисту у процесі організації і ведення власного бізнесу. І, зрештою, підвищення адаптаційного потенціалу, як аспект процесу розвитку, забезпечувалось через економічну діяльність. Диференціація, значною мірою через процеси знеземелення, сприяла атомізації соціуму, а чинником інтеграції виступала економічна діяльність, причому ключовою умовою підвищення адаптивного потенціалу країни загалом була вимога вільної торгівлі. Чинником селекції диференційованих індивідів-атомів, що забезпечував добір кращих, була ринкова конкуренція.

Література

1. Розанвалон П. Утопічний капіталізм. Історія ідеї ринку / П. Розанвол. – К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2006. – 246 с.
2. Індустріальна економіка: теорія, фірма, регіон / за заг. ред. Л.Х. Доленко. – М. : КП ОМД, 2002. – 316 с.
3. Лінднер Р. Підприємці і місто в Україні, 1860-1914 рр.: індустріалізація і соціальна комунікація на Півдні Російської імперії / Райнер Лінднер. – Київ-Донецьк : Вид-во "Промінь", 2008. – 496 с.
4. Мак-Ніл В. Піднесення Заходу. Історія людського суспільства / В. Мак-Ніл. – К. : Вид-во "Ніка-Центр", 2002. – 1111 с.
5. Сміт А. Добробут націй. Дослідження про природу і причини добробуту націй / Адам Сміт – К. : Вид-во "Port-Royal", 2001. – 590 с.
6. Вульф Е. Європа і народи без історії / Е. Вульф. – К. : Вид. дім "Києво-Могилянська академія", 2004. – 535 с.
7. Тойнбі А.Дж. Постигание истории / А.Дж. Тойнби. – М. : Изд-во "Прогресс", 1991. – 736 с.
8. Бродель Ф. Матеріальна цивілізація, економіка і капіталізм, XV–XVIII ст. / Ф. Бродель. – Т. 3 : Час світу. – К. : Вид-во "Основи", 1998. – 631 с.
9. Удовик С.Л. Глобализация: семиотические подходы / С.Л. Удовик. – М. : Изд-во "Рефл-бук". – К. : Вид-во "Ваклер", 2002. – 480 с.
10. Парсонс Т. Система современных обществ / Т. Парсонс : пер. с англ. Л.А. Седова и А.Д. Ковалева. / под ред. М.С. Ковалевой. – М. : Изд-во "Аспект Пресс", 1998. – 270 с.
11. Вебер М. Избранное: протестантская этика и дух капитализма / Макс Вебер, Ю.Н. Давыдов (сост.), М.И. Левина (пер.). – 2-е изд., [перераб. и доп.]. – М. : Изд-во РОС-СПЭН, 2006. – 651 с.

Кривицкая О.А. Влияние экономического либерализма на становление и развитие индустриальной цивилизации

Системно рассмотрены взаимосвязи между либеральными экономическими теориями, в частности классической экономической школой, и становлением индустриального типа производства в условиях свободного рынка на примере Большой Британии. За методологическую основу использована системологическая теория эволюционных изменений Т. Парсона, в пределах которой рассмотрены экономические, духовные, ментальные и институциональные факторы.

Krivyucka O.A. Impact of economic liberalism on development of industrial civilization

Correlation between liberal economics theories, in particular presented by classical economics school, and formation of industrial type production within free market is systematically covered. T. Person's theory of evolutionary changes is used as methodological base and economical, moral, mental and institutional factors are considered within this approach.

УДК 94 (477)

Проф. В.П. Шлапак, д-р с.-г. наук – Національний дендрологічний парк "Софіївка" – НДІ НАН України

ПРОБЛЕМИ ЖИТТЯ ЛЮДИНИ НА ЗЕМЛІ В КОНТЕКСТІ НАУКИ І РЕЛІГІЇ

Розглянуто термін життя людини на Землі як з наукових, літературних джерел, так і з Біблії. Дано філософський аналіз зашифрованої наукової інформації з Біблії і доведено, що природа з біологічного погляду надійно захищає здоров'я людини впродовж 120 років. Встановлено, що для здійснення людських мрій, так званого життя в "Золотому віці", необхідно створити такий інтелектуальний потенціал людини і суспільства, життєве кредо якого було б гідним не ревизора будови структури суспільства, укладеного віками співіснування, не реформатора, а провідника людства з тисячоліття в тисячоліття.